

ما اینجایم تا بهتر و عمیق‌تر از بقیه یاد بگیریم!

درسنامه اختصاصی

متن کتاب اقتصاد

مدرس: مهدی ضیائی - رتبه ۱ انسانی ۹۹ و رتبه ۱۱ کنکور زبان

اقتصاد چیست؟

ویژگی‌های نیازهای انسان

۱. محرک انسان برای فعالیت اقتصادی

۲. گوناگون و نامحدود

رفع این نیازها از طریق: منابع و امکانات (که محدودند!)

ویژگی‌های منابع و امکانات:

کمیابی: محدودیت در ۱. منابع و امکانات موجود ۲. بهره‌برداری از منابع و امکانات موجود

بهترین روش استفاده از منابع: (ملاک بهترین بودن برای روش استفاده از منابع)

«به دست آوردن بیشترین میزان تولید و فراهم آوردن سطح رفاهی بالاتر»

◀ تلاش فکری بشر برای انجام «بهترین انتخاب» موجب پیدایش «اندیشه اقتصادی» و گسترش و پیشرفت تمدن بشری موجب تکامل و تبدیل اندیشه اقتصادی به «علم اقتصاد» شد.

اهمیت اقتصاد در آموزه‌های اسلامی

◀ مفهوم «ربنا آتنا فی الدنيا حسنه و فی الآخرة حسنه»:

اسلام دنیا و آخرت را همراه با هم مورد توجه قرار می‌دهد.

◀ مفهوم «من لا معاش له، لا معاد له»

اسلام در دسترس نبودن معاش را خطری می‌داند که اعتقادات انسان را تهدید می‌کند.

◀ مفهوم «الکاد علی عیاله، کالمجاهد فی سبیل الله»

کسی که برای ارتقای سطح زندگی خانواده‌اش می‌کوشد همانند جهادکننده در راه خدا، شایسته تقدیر است.

بازیگران اقتصادی

بازیگران خرد: افراد، خانوارها یا شرکت‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات انتفاعی یا غیرانتفاعی، خیریه‌ها و ...

بازیگران کلان: دولت، (برای ایجاد نظم و نظارت بر عملکرد اقتصاد یا تأمین برخی نیازهای عمومی مثل دفاع نظامی)

بازیگران بین‌المللی: سازمان‌های بین‌المللی (صندوق جهانی پول، ...)

هزینه فرصت:

◀ بیانگر چیزی است که از آن صرف نظر کرده‌ایم. (مقدار منافع از دست داده گزینه دوم)

هدف علم اقتصاد:

◀ راهنمایی انسان برای انجام بهترین انتخاب و به‌کارگیری بهترین روش جهت استفاده از منابع و امکانات محدود

موضوع علم اقتصاد:

◀ مسئله انتخاب (نیازهای نامحدود و امکانات محدود، انسان را با مسئله انتخاب مواجه می‌سازد).

نکات مهم در تعریف علم اقتصاد:

◀ «نامحدود بودن نیازها»، «محدود بودن منابع»، «قابلیت مصارف متعدد منابع»

روش علم اقتصاد:

◀ مشابه روش علوم تجربی (روش علمی)

دلیل اهمیت علم اقتصاد:

◀ ۱. عمق علمی زیاد ۲. بازار کار خوب

مفاهیم اولیه در علم اقتصاد:

کالا: شیئی که برای تأمین یکی از نیازهای انسان به کار می‌رود و برای به دست آوردن آن پول پرداخت می‌شود. (ارزش اقتصادی)

خدمات: «غیر قابل لمس، رفع نیازهایی با جنبه غیرفیزیکی و پرداخت پول در ازای آن.» مانند: خدمات معلمان

کالای مصرفی: توسط مصرف‌کننده نهایی خریداری می‌شود و به مصرف می‌رسد. مانند: خرید گوچه توسط خانوار

کالای واسطه‌ای: تولیدکنندگان برای ادامه فرآیند تولید و تبدیل آنها به کالاهای دیگر خریداری می‌کنند. مانند: خرید گوچه برای تهیه رب

کالای بادوام: کالای مصرفی که خودش مصرف نمی‌شود و خدمات آن در طول زمان، مورد مصرف قرار می‌گیرد. (مثل یخچال در منزل)

کالای سرمایه‌ای: کالای بادوامی که در فرآیند تولید و توسط بنگاه‌های تولیدی به کار گرفته می‌شود. (مثل یخچال در رستوران)

کالای ضروری: کالایی که برای تأمین نیازهای اولیه مصرف‌کنندگان به مصرف می‌رسد. (مثل خوراک، پوشاک، دارو)

کالای تجملی: کالایی که برای تأمین نیازهای کم اهمیت‌تر مصرف می‌شود و با تغییر اندکی در قیمت، مصرف کالا تغییر می‌کند. (مثل لوستر)

تولید

تعریف تولید: سلسله اقداماتی که برای تبدیل منابع موجود در طبیعت به کالاهای مورد نیاز صورت می‌گیرد.

نکته ۱: همه فعالان اقتصادی به نوعی تولیدکننده محصول هستند، چه کالا و چه خدمات.

نکته ۲: تولیدکنندگان با تولید خود، ارزش افزوده ایجاد می‌کنند.

تعریف	نوع تولید
برداشت محصول آماده طبیعت، بدون انجام کاری بر روی آن که موجب مالکیت فرد می‌شود. مانند: «بهره‌برداری از علف مراتع»	حیازت
به تولید رساندن منابع طبیعی با کار خود و استفاده از ابزار. مانند: «زراعت، باغبانی، پرورش ماهی»	احیا (نوع اول)
ترکیب و تولید محصولات و ایجاد ارزش مصرفی در آنها	صنعت (نوع دوم)
تولید محصولاتی که «محسوس» و «ملموس» نیستند	خدمات (نوع سوم)

انگیزه تولیدکنندگان برای تولید:

(۱) **انگیزه فردی:** برطرف کردن نیازهای خود و خانواده یا تأمین منافع شخصی (کسب درآمد و کسب روزی حلال)

(۲) **انگیزه اجتماعی:** خدمت به هم‌نوع و آبادانی و موفقیت کشور که نوعی عبادت نیز محسوب می‌شود. (با رشد عقلی) تولیدکنندگان و مؤسسات اقتصادی با معیار انگیزه‌های تولید خود به دو دسته تقسیم می‌شوند: ۱. انتفاعی ۲. غیر انتفاعی

نکته: مجموعه‌ای از انگیزه‌های شخصی و خانوادگی مثل کسب درآمد و انگیزه‌های انسانی و ملی در تداوم و توسعه دخیل است.

عوامل تولید

تعریف	عوامل تولید
زمین در فعالیت کشاورزی / دریا در فعالیت‌های صیادی / مواد معادن در صنعت	منابع طبیعی (زمین)
۱. فیزیکی (کالای بادوام سرمایه‌ای در جریان تولید) ۲. مالی (تبدیل به عوامل دیگر)	سرمایه
دلیل اهمیت: ۱. سایر عوامل تولید را ترکیب می‌کنند ۲. سرمایه فیزیکی حاصل کار گذشته انسان است.	نیروی انسانی (برترین عامل)

انواع نیروی انسانی:

۱. نیروی کار: به آن کارگر ساده می‌گویند. (ساده و نیمه‌ماهر)

۲. کارفرما: صاحب کسب و کار و محصول

۳. مدیر، متخصص، کارآفرین

نکته: نیروی کار متخصص را «سرمایه انسانی» می‌گویند.

عوامل انسانی در اسلام

در اسلام انسان، دو انتخاب دارد:

۱. به صورت قرض الحسنه در تولید مشارکت می‌کند و اجر الهی و اجتماعی می‌برد.

۲. یا به عنوان صاحب کار در سود و زیان شریک می‌شود.

نکته: سرمایه مالی (پول) نمی‌تواند مانند سرمایه فیزیکی (تراکتور) اجاره بگیرد؛ چرا که ربا محسوب می‌شود و ربا در اسلام حرام است.

سازمان تولید (مشخص کننده صاحب اصلی تولید)

۱. مشارکتی: همه با هم مشارکت می‌کنند و عایدی به صورت مساوی یا نسبتی که به توافق رسیده‌اند تقسیم می‌شود.

۲. غیرمشارکتی: تمام منافع و ریسک برعهده صاحب تولید است و بقیه، «دستمزد» یا «اجاره» می‌گیرند.

انواع سازمان‌های تولید: تعاونی، خصوصی، سهامی عام و سهامی خاص

بهره‌وری: به دست آوردن بیشترین خروجی با کمترین ورودی.

بازار

- منظور از بازار ارتباط خریداران و فروشندگان است و نه ضرورتاً مکانی که به آن بازار گفته می‌شود.
- انواع بازار

رقابتی	انحصاری
وجود رقابت بین چند تولیدکننده یا فروشنده	حضور تنها یک تولیدکننده یا فروشنده
خریداران و تولیدکنندگان قیمت‌گذار نیستند	انحصارگر قیمت‌گذار، و خریداران قیمت‌پذیرند.

- انحصارگر غیرقانونی معمولاً با افزایش قیمت خود به مشتریان و رفاه جامعه ضرر می‌زند. اما انحصار «طبیعی و قانونی» مشروط به مواظبت و مقررات‌گذاری صحیح دولت می‌تواند برای مصرف‌کننده سودمند باشد.
- برخی انواع دیگر بازار:
 ۱. مزایده: فروشندگان آثار هنری در نمایشگاه‌ها و حراجی‌ها
 ۲. مناقصه: خریداران عمده کالا و خدمات (مثل خریدهای دولتی)

آشنایی با شاخص‌های اقتصادی

تعریف حسابداری ملی: شاخه‌ای از مطالعات اقتصادی است که با ارائه شاخص‌های گوناگون به بررسی و اندازه‌گیری میزان فعالیت‌های اقتصادی در سطح ملی می‌پردازد.

علت اهمیت حسابداری ملی: تصویری روشن از اقتصاد و روند تغییرات آن و رفاه مردم ارائه می‌کند.

علت اهمیت میزان تولیدات کالا و خدمات یک جامعه در طول یک سال: نشان‌دهنده «قدرت و توان اقتصادی آن جامعه»، «سطح رفاه و درآمد اعضای آن»، «میزان پس انداز و سرمایه‌گذاری» و در نهایت، «امکان پیشرفت آن جامعه در آینده» است.

فعالیت‌های تولیدی که در حسابداری ملی محاسبه می‌شوند، دارای سه شرط هستند:

عبور از بازار	یعنی تولیدکننده، آنها را در مقابل دریافت پول به مصرف‌کننده تحویل دهد.
تولید کالاها و خدمات نهایی	فقط کالاهای نهایی را محاسبه کنیم؛ زیرا ارزش کالاهای واسطه‌ای در درون کالاهای نهایی است.
قانونی و مجاز بودن	زیرا از یک سو از این فعالیت‌ها اطلاع دقیقی در دست نیست و از سوی دیگر، محاسبه آنها نوعی مشروعیت دادن به آنها تلقی می‌شود.

پول

تاریخچه پول

نوع پول	مبادله تهاتر	کالاهای خاص	پول فلزی	پول کاغذی	پول تحریری (چک)
تعریف	مبادله کالا به کالا	استفاده از کالاهای خاص به عنوان اولین پول در ایران غلات؛ در هند صدف؛ در تبت چای و در روسیه پوست سمور.	برخی فلزات مانند طلا و نقره	رسیده‌های صادر شده توسط تجار و صرافان معتبر	شکل‌گیری پس از گسترش بانک‌ها
مزایا (ویژگی‌ها)		۱. بادوام ۲. فاسدشدنی ۳. پرتعداد	۱. فسادناپذیر ۲. حجم کم ۳. حمل و نقل آسان	۱. پشتوانه آن طلا و نقره ۲. ابتدا بین تجار سپس بین مردم	کاهش میزان پول نقد در گردش
معایب	۱. عدم تمایل هم‌زمان دو طرف ۲. مشکل تعیین قیمت ۳. عدم حفظ ارزش		۱. محدود بودن طلا و نقره (مهمترین مشکل) ۲. حجم زیاد	۱. بی‌مبالاتی یا سوء استفاده صرافان از اعتماد مردم ۲. دشواری اعتبارسنجی برای مردم	

پشتوانه پول

- ✓ تعریف: اطمینانی که مردم به ارزش پول در مبادلات دارند.
- ✓ پشتوانه پول‌های فلزی: طلا و نقره موجود در خود پول
- ✓ پشتوانه پول‌های کاغذی: طلا و نقره نزد صراف یا بانک
- ✓ پشتوانه پول‌های امروزی: قدرت اقتصادی کشور

وظایف پول

وسیله پرداخت در مبادلات: نقش اصلی پول در مبادلات، تسهیل مبادله است.

وسیله سنجش ارزش: آسان‌سازی کار خرید و فروش کالاهای مختلف واحدهای پول

وسیله پس انداز و حفظ ارزش: استفاده هنگام مخارج غیر قابل پیش‌بینی

وسیله پرداخت‌های آینده: محسوس در روزگار ما خریدهای اقساطی و رد و بدل کردن حواله‌های بانکی

قدرت خرید پول

✓ قدرت خرید پول به سطح عمومی قیمت‌ها بستگی دارد. (رابطه معکوس)

✓ وقتی یک واحد پول نتواند در طول زمان، ارزش خود را حفظ کند؛ می‌گوییم

قدرت خرید خود را از دست داده است.

علت تورم

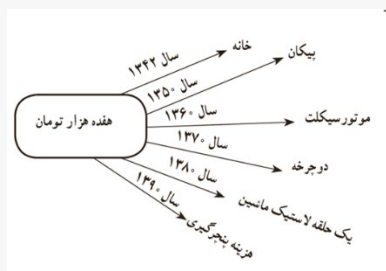
۱. نابرابری عرضه و تقاضای کل (فزونی تقاضا بر عرضه)

۲. عدم هماهنگی افزایش پول در جامعه با افزایش تولید

نقدینگی

حجم کل پول موجود در کشور، نقدینگی آن جامعه به شمار می‌رود.

□ فقط زمانی می‌توان از افزایش نقدینگی صحبت کرد که رشد آن از نرخ رشد تورم بیشتر باشد.

بانک

پیدایش بانک

۱. نیاز به پول با رونق گرفتن تجارت به ویژه ابتدا در تمدن اسلامی قرن سوم تا هشتم و سپس در اروپا قرون شانزدهم و هفدهم
 ۲. روی کار آمدن **مؤسسات مالی** با جریان یافتن پول‌های کاغذی و اعتباری (این مؤسسات ابتدا صرافی و سپس بانک نامیده شدند).
- علت اعتبار این مؤسسات: موسسان آنها بازرگانان معروف، ثروتمند و مورد اعتماد مردم بودند.
- دو نکته مهم که مدیران این مؤسسات با گذشت زمان متوجه آن شدند:**

۱. مردم تمامی پوب خود را خارج نمی‌کنند؛ بنابراین بخش از کل موجودی برای پاسخگویی به مراجعان کافی است.
 ۲. هیچ‌گاه موجودی صندوق به صفر نمی‌رسد؛ زیرا همواره عده‌ای برای واریز کردن پول به حسابشان مراجعه می‌کنند.
- نتیجه این دو نکته: برخی به فکر این افتادند تا پول‌های راكد در صندوق را به کار گیرند. (پیدایش صرافان دیندار و بی‌دین)

اعتبار و فرآیند خلق اعتبار

- ✓ مؤسسات مالی با چاپ رسید (پول کاغذی) قدرت **خلق اعتبار** پیدا کردند. (با چاپ اسکناس خلق پول می‌کردند)
- ✓ دولت این حق را از مؤسسات گرفت.
- ✓ اما بانک‌ها حتی اگر اجازه چاپ پول را هم نداشته باشند امکان خلق نوعی دیگر از پول (**شبه پول**) را دارند.
- ✓ بانک می‌تواند به هر تعداد که می‌خواهد وام دهد چون پول از گردش درون بانک خارج نمی‌شود. به این فرآیند خلق شبه پول یا «**خلق اعتبار**» می‌گویند.
- ✓ ماهیت بانک‌ها باید **غیرانتفاعی** و صرفاً با هدف ارائه خدمات به فعالان اقتصادی باشد.
- ✓ بانک‌ها فقط با مجوز **بانک مرکزی** تأسیس می‌شوند و تمام فعالیت‌های پولی و بانکی آنها باید تحت کنترل باشد.

انواع بانک

۱. **بانک تجاری** که صرفاً نقش آسان سازی مبادلات را دارد. (مثل بانک ملی)
۲. **بانک تخصصی** که فقط به فعالان عرصه خاصی از اقتصاد ارائه خدمات می کند نه به همه مردم (مثل بانک توسعه صادرات)
۳. **بانک سرمایه گذاری**، واسطه و وکیل سپرده گذاران برای سرمایه گذاری و مشارکت در زمینه تولید است. همچنین می تواند شرکت ها و واحدهای تولیدی تأسیس کند.
۴. **بانک توسعه ای**، صندوقی عمدتاً دولتی برای توسعه مناطق محروم و تأمین مالی طرح های عمرانی توسعه ای است.
۵. **بانک مرکزی** به عنوان حاکم پولی و اعتباری کشور، وظیفه حکمرانی و نظارت بر بانک ها را برعهده دارد.
- ❖ بانک های مسکن یا کشاورزی بانک های تخصصی هستند که در ایران بیشتر نقش بانک تجاری را ایفا می کنند.
- ❖ بانک های مشترکی که با کشورها تأسیس می شوند (مثل بانک ایران و اروپا) هم بانک سرمایه گذاری به شمار می روند.
- ❖ گاه بانک های تجاری، نقش بانک توسعه ای را نیز ایفا می کنند. همچنین بانک توسعه تعاون، که از صندوق توسعه تعاون شکل گرفته بود، بانک توسعه ای است که فعالیت های تجاری هم می کند.

اسناد اعتباری

- ✓ **اسناد اعتباری دیداری**: به محض رویت بانک و بدون اطلاع قبلی قابل پرداخت هستند. مانند چک یا پول تحریری
- ✓ **اسناد اعتباری کوتاه مدت**: زمان بازپرداخت آنها یک سال یا کمتر است. مانند: سفته (سندی که به موجب آن، بدهکار متعهد می شود مبلغ معینی را در زمان مشخص به طلبکار پرداخت کند و با پشت نویسی یا ظهرنویسی آن و با دریافت مبلغ کمتری به دیگری منتقل می شود).
- ✓ **اسناد اعتباری بلندمدت**: زمان بازپرداخت آنها بیشتر از یک سال است. مانند اوراق مشارکت

عقود اسلامی

۱. **قرض الحسنه**: قراردادی است که در آن یکی از طرفین قرارداد (در اینجا بانک) مقدار معینی از مال خود را در زمان حال به دیگری (در اینجا مشتری بانک) واگذار می کند. در مقابل، قرض گیرنده متعهد می شود که عین مال یا قیمت آن را در زمان معین بازپس دهد.

۲. **مضاربه:** قراردادی است که به موجب آن، بانک سرمایه را تأمین می کند و طرف دیگر با آن به تجارت می پردازد. در نهایت، سود سرمایه بین بانک و طرف دیگر تقسیم می شود.
۳. **مشارکت مدنی:** قراردادی بازرگانی است که به موجب آن دو یا چند شخص حقیقی یا حقوقی (از جمله بانک) سرمایه نقدی یا جنسی خود را به شکل مشاع و به منظور ایجاد سود درهم می آمیزند.
۴. **مشارکت حقوقی:** قراردادی است که طی آن بانک قسمتی از سرمایه شرکت های سهامی جدید را تأمین، و یا قسمتی از سهام شرکت های سهامی موجود را خریداری می کند و از این طریق در سود آنها شریک می شود.
۵. **فروش اقساطی:** بانک ها بنا به تقاضای کتبی مشتریان خود، ماشین آلات و تأسیساتی را که عمر مفید آنها بیش از یک سال است، خریداری می کنند و به صورت قسطی به مشتریان می فروشند.
۶. **معاملات سلف:** بانک محصولات تولیدی آینده بنگاه ها را پیش خرید می کند.
۷. **اجاره به شرط تملیک:** طبق این قرارداد، بانک مورد اجاره را تهیه می کند و در اختیار مشتری (مستأجر) قرار می دهد. در صورتی که مستأجر به تعهدات خود عمل، و اقساط خود را تأدیه کند در پایان مدت اجاره، مالک عین مال مورد اجاره می شود.
۸. **جعاله:** طبق قرارداد، کارفرما تعهد می کند در برابر عمل مشخص کارگزار یا عامل، اجرت معینی به او بپردازد.
۹. **مزارعه:** طبق این قرارداد، بانک زمین مشخصی را برای مدت معین در اختیار طرف دیگر قرار می دهد تا در آن کشاورزی کند. در نهایت، سود حاصل بین دو طرف تقسیم می شود.
۱۰. **مساقات:** قراردادی است میان صاحب باغ و دیگری که به ازای دریافت مقداری از محصول، کار نگهداری از باغ و برداشت را انجام می دهد.
۱۱. **خرید دین:** طبق این قرارداد، بانک ها می توانند اسناد و اوراق تجاری متعلق به واحدهای تولیدی، بازرگانی و خدماتی را تنزیل کنند.

بازار سرمایه

تأمین منابع مالی واحدهای تولیدی

در قدیم: از طریق ۱. بانک‌ها (وام) ۲. پس‌اندازهای شخصی ۳. مال به دست آمده از ارث

امروزه: از طریق صدور **اوراق بهادار** ← دریافت وام به صورت مستقیم از **مردم**

بازار بورس

مکانی است که کار **قیمت‌گذاری و خرید و فروش** برخی از **کالاها** و **اوراق بهادار** در آنجا انجام می‌شود.

نکته: در بورس‌های کالا، بیشتر کالاهای **واسطه‌ای** و **مواد خام** و **اولیه** معامله می‌شود.

اوراق بهادار

۱. اوراق سهام
۲. اوراق مشارکت

تعریف: اوراقی که برای **تأمین منابع مالی** به عنوان تضمین صادر می‌شوند.

اوراق سهام

- ✓ سهم ورقه قابل معامله‌ای است که نشان‌دهنده مالکیت دارنده آن در شرکت سهامی است.
- ✓ صاحبان سهام به نسبت سهامی که خریده‌اند، مالک و در سود و زیان شرکت سهیم می‌شوند.
- ✓ صادرکننده سهام: شرکت سهامی
- ✓ فقط شرکت‌های **سهامی عام** می‌توانند سهام خود را در بورس عرضه کنند و بفروشند.

اوراق مشارکت

- ✓ دولت، شهرداری‌ها و شرکت‌های دولتی و خصوصی به منظور تأمین اعتبار طرح‌های «عمرانی»، این اوراق را منتشر می‌کنند.
- ✓ تهیه دستورالعمل اجرایی و مقررات ناظر بر انتشار این اوراق، بر عهده **بانک مرکزی** است.
- ✓ گاهی اوراق مشارکت می‌توانند مانند سهام در بازار سرمایه خرید و فروش شوند.
- ✓ در جامعه ما برای **پرهیز از ربا** این طرح ابتکاری (اوراق مشارکت) ایجاد شده است.

تأثیر بورس بر اقتصاد جامعه

- ✓ از طریق جذب و به کار انداختن سرمایه های راکد، حجم سرمایه گذاری را در جامعه افزایش می دهد.
- ✓ بین عرضه کنندگان و تقاضاکنندگان سرمایه ارتباط برقرار، و معاملات بازار سرمایه را تنظیم می کند.
- ✓ با بررسی و شفاف سازی اطلاعات مالی شرکت ها و قیمت گذاری سهام و اوراق بهادار تا حدودی از نوسان شدید قیمت ها جلوگیری می کند.
- ✓ با تشویق مردم به پس انداز و به کارگیری پس اندازها در فعالیتهای مفید اقتصادی در کاهش نرخ تورم مؤثر است.
- ✓ بورس و فعالیتهای مربوط به آن، سرمایه های لازم اجرای پروژه های بزرگ دولتی و خصوصی را فراهم می آورد.

Eitaa.com/@Mrkonkori

رشد، توسعه و پیشرفت

تقسیم کشورها به دو گروه پیشرفته و عقب مانده

۱. تحولات چند قرن اخیر و انقلاب صنعتی و فناوری به همراه تلاش و کوشش و برنامه ریزی های صحیح برخی از کشورها
۲. بی کفایتی و کم کاری سیاستمداران و سردمداران برخی کشورها
۳. غارت ثروت های ملت های آسیایی و آفریقایی توسط قدرت های بزرگ

اساس تقسیم بندی کشورهای غربی و تعریف آنها از توسعه

۱. توسعه یافته، ۲. در حال توسعه، ۳. کمتر توسعه یافته و ۴. توسعه نیافته
- نتیجه تقسیم بندی:** برخی از کشورهای توسعه نیافته، پذیرای برنامه ها و خواسته هایی شوند که سازمان های بین المللی تحت عنوان «توسعه یافتگی» بر کشورهای دیگر تحمیل می کنند.

تفاوت رشد و توسعه

رشد	توسعه
۱. صرفا به معنای افزایش تولید و مفهومی کمی	۱. مفهومی کمی-کیفی است.
۲. هر رشدی را نمی توان توسعه دانست.	۲. بر رشد نیز دلالت دارد.
۳. نتایج آن در کوتاه مدت قابل مشاهده است.	۳. نتایج آن در زمان طولانی قابل مشاهده است.
۴. بهترین معیار برای سنجش آن: شاخص های	۴. معیار سنجش آن: شاخص درآمد سرانه و
تولید کل جامعه (مانند درآمد سرانه، تولید	شاخص توسعه انسانی (نرخ مرگ و میر، سطح
ناخالص داخلی به قیمت های ثابت و نرخ رشد	تحصیلات، امید به زندگی و...)
تولید ناخالص)	

شاخص‌ها کشورها	نرخ مرگ و میر نوزادان (در هر هزار تولد)	امید به زندگی (سال)	نرخ باسواد بزرگسالان (به درصد)	تولید ناخالص داخلی سرانه (به دلار PPP ثابت سال ۲۰۱۱)
نروژ/رتبه اول	۲/۳	۸۱/۶	حدود ۱۰۰	۶۲۴۴۸
موزامبیک/رتبه ۱۸۰	۶۱/۵	۵۵/۱	۵۰/۶	۱۰۷۰
ایران/رتبه ۶۹	۱۴/۴	۷۵/۴	۸۴/۳	۱۵۰۹۰

هماهنگی سطح توسعه و رشد در سطح کشورها

هماهنگی سطح رشد و توسعه در مورد بیشتر جوامع امروزی صادق است؛ اما دو گروه از کشورها استثناء می‌باشند:

۱. داشتن یک ماده گرانبهای معدنی (مانند نفت) و صادرات آن و دستیابی به درآمد سرانه بالا (مانند قطر با رتبه ۳۲)

۲. با اجرای برنامه‌های بلندمدت و بهبود وضعیت شاخص‌های توسعه انسانی (مانند چین با رتبه ۹۰)

گروه کشورها	متوسط نرخ باسواد بزرگسالان (به درصد)	متوسط نرخ مرگ و میر نوزادان (در هر ۱۰۰۰ تولد)	متوسط امید به زندگی (در آغاز تولد سال)
۴۳ کشور با توسعه انسانی ضعیف	۵۷/۱	۸۹/۴	۶۰/۵
۴۹ کشور با توسعه انسانی زیاد	نزدیک به ۱۰۰	۶	۸۰/۵

پیشرفت

✓ گاهی توسعه یافتگی معادل غربی شدن تلقی شده است و همچنین الگوهای توسعه به طور معمول به تفاوت های بومی و محلی کشورها و همچنین به تاریخ، فرهنگ، باورها و ارزش های اجتماعی آنها توجه لازم را ندارند. این مسائل موجب شد تا بسیاری از اندیشمندان از واژه توسعه کمتر استفاده کنند و به دنبال جایگزینی برای آن باشند.

✓ در مفهوم پیشرفت، الگوی واحدی برای همه کشورها توصیه نمی‌شود. در نتیجه تنوع در «شاخص‌ها» و سپس «الگوها» را پیدا می‌کند.

✓ از شاخص‌های جدید: ۱. شاخص رقابت پذیری که ۱۱۰ عامل را در ۱۲ محور مورد اندازه گیری قرار می‌دهد. ۲. شاخص پیشرفت

✓ در ایران دهه چهارم به عنوان «دهه عدالت و پیشرفت» نامیده شده است و به جای واژه «توسعه»، «پیشرفت» گفته می‌شود.

فقر و توزیع درآمد

✓ تحقق رفاه اجتماعی با از بین رفتن فقر و کاهش نابرابری‌ها انجام می‌پذیرد.

فقر مطلق و فقر نسبی

- ❖ در هر جامعه افرادی که درآمد آنها از سطح حداقل معیشتی معین کمتر باشد، زیر خط فقر قرار دارند.
- ❖ **فقر مطلق** به معنای نداشتن حداقل معیشت (آب سالم، تغذیه، خدمات بهداشتی، آموزش، پوشاک و سرپناه) است.
- ❖ **مفهوم فقر نسبی**: افرادی که در زمانی یا کشوری، فقیر به شمار نمی‌روند، چه بسا در زمانی دیگر و یا در کشوری دیگر فقیر باشند.
- ❖ **مسکین**: وضعی بدتر از فقیر دارد. مسکین کسی است که حتی در صورت دسترسی به امکانات معیشتی، توانایی استفاده از آنها را هم ندارد.
- ❖ **نکته آخر**: برقراری یک نظام کارآمد «مالیاتی» از مهمترین ابزارهای مقابله با نابرابری توزیع درآمد است.

دولت و اقتصاد

حوزه اقتدار دولت‌ها

- **وظایف دولت‌ها در گذشته:** «حفظ نظم جامعه» و «مقابله با تجاوز دشمنان داخلی و خارجی»
- **روابط مالی دولت با شهروندان:** ۱. اخذ مالیات و خراج از مردم ۲. هزینه کردن این مالیات‌ها به صورت‌های مختلف (پرداخت حقوق کارمندان)
- **نقش دولت در دنیای امروزی:** ۱. حفظ نظم و امنیت ۲. هدایت جامعه در مسیر رشد اقتصادی ۳. ایجاد اشتغال ۴. فقرزدایی ۵. کاهش نابرابری و توزیع عادلانه درآمد و ثروت

فعالیت‌های دولت در زمینه اقتصاد:

۱. عرضه کالاها و خدمات:

الف) تولید و عرضه بعضی کالاها و بهره‌برداری از برخی منابع و معادن و کسب درآمد از این طریق مثل: کشف، استخراج، تصفیه و توزیع فراورده‌های نفتی

ب) سرمایه‌گذاری در بخش خصوصی در مواردی که بخش خصوصی به دلیل نیاز به سرمایه اولیه بسیار زیاد و عدم اطمینان از سودآوری، حاضر به سرمایه‌گذاری نیست. ← عرضه کالاها و خدمات موردنیاز مردم مانند: امنیت و آموزش و پرورش و بعضی از شاخه‌های صنعت که به سرمایه اولیه بسیار زیادی نیاز دارد (انحصارات طبیعی) نظیر تولید فولاد

ج) در بعضی حالت‌های خاص، دولت به ناچار برخی مؤسسات تولیدی و تجاری را تحت پوشش بگیرد و بدین ترتیب در بازار تولید و عرضه بعضی کالاها و خدمات درگیر شود. مانند وضعیت جنگ تحمیلی

۲. وضع مقررات، سیاست‌گذاری و حکمرانی: هدف: دولت برای هدایت اقتصاد در مسیر مطلوب و با هدف ایجاد نظم در عرضه فعالیت‌های اقتصادی و تأمین مصالح جامعه ← ارائه لوایح قانونی به مجلس مانند قانون مالیات‌ها، قانون گمرکی، قانون بودجه و قانون برنامه پنج ساله

اهدافی که دولت از طریق سیاست‌گذاری در اقتصاد دنبال می‌کند:

۱. **سیاست‌های بهبود عرضه:** دولت با سیاست‌هایی نظیر «افزایش بهره‌وری و امنیت اقتصادی، بهبود محیط کسب‌وکار، برنامه‌ریزی در جهت بهبود کسب‌وکار» موجب می‌شود که «فعالیت‌های تولیدی افزایش و عرضه بهبود یابد».

۲. **سیاست‌های سامان‌بخشی خارجی:** دولت با اجرای سیاست‌های مناسب تجاری و ارزی می‌تواند: وابستگی و شکنندگی اقتصادی در مقابل تکانه‌های داخلی و خارجی کاسته و واردات غیرضروری و مصرف بی‌رویه کالاهای وارداتی را کاهش دهد و صادرات را تشویق کند. بدین ترتیب بخش خارجی را سامان می‌بخشد.

۳. **سیاست‌های توسعه‌ای:** توجه به زیرساخت‌ها و سرمایه‌گذاری در مناطق محروم کشور.

۴. **سیاست‌های تثبیت اقتصادی:** سیاست‌هایی که دولت برای کاهش نوسانات متغیرهای کلان اقتصادی (اشتغال، تورم و رشد) اعمال می‌کند. (کنترل تقاضای کل اقتصاد در کوتاه‌مدت)

الف) تورم، بون

سیاست‌های تثبیت اقتصادی:

سیاست‌های پولی: به سیاست‌هایی که دولت از طریق بانک مرکزی برای مدیریت حجم پول و حفظ ارزش آن اعمال می‌کند.

۱. کاهش حجم پول در گردش (سیاست پولی انقباضی): **در حالت تورم - فروش اوراق مشارکت**

۲. افزایش حجم پول در گردش (سیاست پولی انبساطی): **در حالت رکود - خرید اوراق مشارکت**

سیاست‌های مالی: دولت‌ها برای مدیریت کلان اقتصاد کشور و اجرای وظایف خود بسته «سیاست‌های مالی» را اجرا می‌کنند که از دو ابزار **درآمدها و مخارج** دولت تشکیل شده است.

۱. **سیاست مالی انقباضی:** **در حالت تورم - کاهش مخارج دولت و افزایش مالیات**

۲. **سیاست مالی انبساطی:** **در حالت رکود - افزایش مخارج دولت و کاهش مالیات**

بودجه و امور مالی دولت

تعریف بودجه: برنامه کوتاه مدت یک ساله که در آن منابع درآمدی و مخارج برنامه‌ای پیش‌بینی شده است.

کسری بودجه: هرگاه مخارج بودجه از درآمدهای بیشتر باشد.

نکته: بودجه مهم‌ترین و اساسی‌ترین سند، در دستگاه مالی و اداری کشور است.

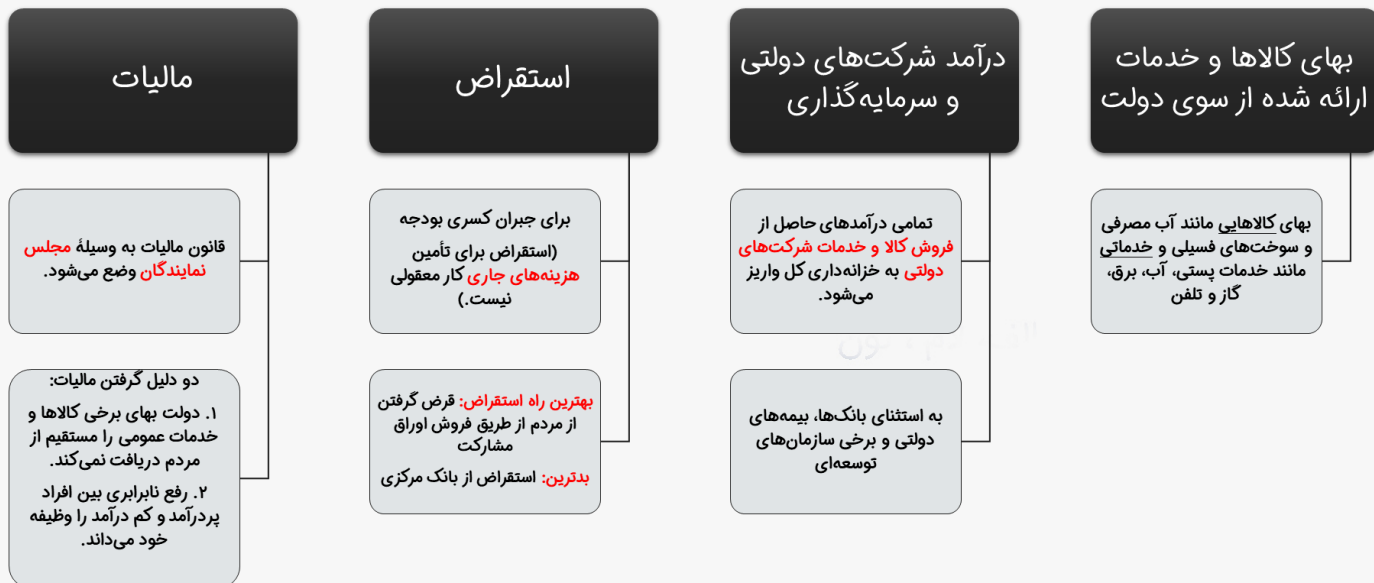
خزانه‌داری:

- ✓ اصل ۵۳ قانون اساسی: کلیه دریافت‌های دولت در حساب‌های خزانه‌داری کل متمرکز می‌شود و همه پرداخت‌ها به موجب قانون انجام می‌گیرد.
- ✓ خزانه در اجرای بودجه نقش اساسی دارد.
- ✓ اداره کل خزانه‌داری در «وزارت اقتصاد و امور دارایی» است و مدیر کل آن را «وزیر اقتصاد» تعیین می‌کند.

مراحل تنظیم بودجه:

۱. تنظیم و پیشنهاد بودجه	• « قوه مجریه » مسئول تهیه و پیشنهاد لایحه بودجه است. (اصل ۵۲) • لایحه بودجه شامل: (۱) ماده واحد (۲) چندین تبصره
۲. تصویب بودجه	• مجلس نمایندگان وظیفه تصویب بودجه را بر عهده دارد. • لایحه بودجه ابتدا در کمیسیون بودجه مجلس بررسی و سپس در جلسه علنی مجلس مطرح می‌شود.
۳. اجرای بودجه	• پس از تصویب شدن، لایحه به قانون بودجه تبدیل می‌شود و در همه دستگاه‌های دولتی لازم‌الاجراست.
۴. نظارت بر اجرای بودجه	• حق نظارت بر اجرای بودجه برای مجلس نمایندگان است. • انجام وظیفه نظارت بر اجرای بودجه به عهده « دیوان محاسبات » است که اعضای آن را نمایندگان مجلس انتخاب می‌کنند.

درآمدهای دولت:

انواع مالیات:

هزینه‌های دولت:

اقتصاد بین الملل

موانع گسترش تجارت بین الملل در گذشته:

۱. موانع قانونی، ناامنی و ضعف دولت‌ها
۲. هزینه‌های تجارت

علل روی آوردن ملت‌ها به تجارت:

۱. یکسان نبودن منابع و عوامل تولید
۲. یکسان نبودن کشورها از نظر دسترسی به فناوری
۳. شرایط اقلیمی متفاوت

مزیت مطلق و مزیت نسبی:

مزیت مطلق: بین کشورهای متفاوت مطرح است و هر کشور باید در محصولی که در آن مزیت دارد فعالیت کند و با کشورهای دیگر به مبادله بپردازد.

مزیت نسبی: در یک کشور مطرح می‌شود و هر کشور باید در تولیدی متمرکز شود که در آن مزیت دارد و محصولات مورد نیاز دیگر را از کشورهای دیگر وارد کند.

فواید تجارت بین الملل برای تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان:

• برای تولیدکنندگان:

۱. ادامه کار تولید: وارد کردن ماشین آلات
۲. دسترسی به بازارهای وسیع‌تر: از طریق صادرات
۳. بهبود کیفیت کالاهای تولیدی: رقابت با تولیدکنندگان خارجی

• برای مصرف‌کنندگان:

۱. استفاده از کالاهای گوناگون و ارزان
۲. به دست آوردن ارز لازم برای پرداخت بهای کالاهای ضروری و وارداتی

محصولات راهبردی:

- کالاها و خدماتی که تولید آنها بدون توجه به میزان سود، هزینه و بازار و ... انجام می‌شود. (مثل دارو، انرژی و صنایع نظامی و دفاعی)
- اقتصاددانان به مزیت نسبی راهبردی و منافع سیاسی و غیراقتصادی هم توجه می‌کنند.

صنایع نوزاد و گلخانه‌ای:

- صنایعی که با حمایت دولت و مردم در مسیر کسب مزیت اقتصادی است.
- پیشرفت‌های علم و فناوری موجب شده است آموزه دیگر محدودیت‌های طبیعی مانع کسب مزیت اقتصادی نباشد.

زنجیره خلق ارزش: به تمامی مراحل ایجاد ارزش افزوده می‌گویند. کشورهای توسعه‌نیافته صرفاً بخشی از کالا را تولید می‌کنند و بنابراین همه خلق ارزش و منافع تولید کالای نهایی نصیب آنها نمی‌شود.

تحریم‌های اقتصادی:

- **تحریم تجاری:** مانع‌تراشی در مقابل صادرات و واردات کالا، خدمات و عوامل تولید مثل سرمایه
- **تحریم مالی:** مانع‌تراشی در مقابل مبادلات مالی، بانک‌ها و بیمه‌ها
- در **گذشته** تحریم‌های تجاری بیش از تحریم‌های مالی رایج بود اما **امروزه** جهانی شدن اقتصاد از میزان تأثیرگذاری تحریم‌های تجاری کاسته است. (تحریم‌های مالی رایج است!)

شکل‌گیری سازمان‌های بین‌المللی:

- **سازمان کنفرانس اسلامی:** در سال ۱۹۷۲ میان کشورهای اسلامی تشکیل شد. هرچند این سازمان اقتصادی نیست، نهادهای فرعی اقتصادی مثل مرکز توسعه تجارت، بانک توسعه اسلامی و اتاق صنعت و بازرگانی اسلامی دارد.
- **بانک جهانی**
- **صندوق بین‌المللی پول (IMF)**
- **سازمان تجارت جهانی (WTO)**

اقتصاد ایران

نقش دولت در چند قرن اخیر در جریان توسعه ایران:

الف) ایران در سال‌های قبل از ۱۳۰۰ هـ. ش:

۱) ایران در دوران باستان: جایگاه ویژه اقتصادی ایران

- وسعت و پهناوری اقتصادی
- برخورداری از منابع طبیعی
- قرارگرفتن در چهار راه بین‌المللی و تلاقی سه قاره آسیا، اروپا و آفریقا

۲) ایران در دوران شکوفایی تمدن اسلامی:

- مشاهده جلوه‌هایی از پیشرفت اندیشه اقتصادی، تأمین مراکز علمی، عمران و آبادانی و ساخت زیرساخت‌ها و موقوفات طی هفت قرن دوران شکوفایی تمدن اسلامی
- احکام اقتصادی اسلام، پایه قواعد و مقررات اقتصادهای موفق آسیای میانه، آسیای غربی و جنوب غربی، شمال آفریقا و حتی جنوب اروپا قرار گرفت.
- شکوفایی اقتصادی ایران در آن دوران، الزاماً به معنای عادلانه بودن آن نبود و حکومت‌های محلی آن زمان، گاه در دریافت خراج و تحمیل هزینه‌های خود بر مردم مشکلاتی را به وجود می‌آوردند.
- تا سلسله زند و اواسط صفویه: رونق و آبادانی اقتصاد ایران از زیربناها و عمران بندرها، بازارها، مدارس علمی، کاروانسراها، مساجد باقیمانده و فعالیت‌های عام المنفعه
- نیمه اول حکومت صفویه: علاوه بر یکپارچگی سیاسی، اقتصاد یکپارچه و مستقلی شکل گرفت که با سایر لایه‌های دینی و اجتماعی و فرهنگی کشور هماهنگی داشت.
- نیمه پایانی حکومت صفویه: حمله افغان و حتی کشورگشایی نادر و دست اندازی به اقتصاد هند، اقتصاد ایران را تضعیف، و از کانون تحولات دور کرد.
- وضعیت دولت‌های اروپایی در همان دوره: با تجهیز ناوگان خود به رقابت شدید نظامی و تجاری با یکدیگر و استعمار پرداختند.
- آنچه موجب تسریع جریان پیشرفت دولت‌های اروپایی شد:
- رقابت شدید نظامی و تجاری ← در رقابت با یکدیگر به نوسازی سریع صنایع و تولیدات خود اقدام کردند.
- با چنگ انداختن بر دارایی‌های سایر ملت‌های جهان به ثروت اندوزی پرداختند. (استعمار)

۳) ایران در دوران قاجار:

- بی‌کفایتی و عیاشی حکام به اوج رسید
- ایران فرصت طلایی خود را برای جبران عقب‌ماندگی نسبت به اروپا که در آن زمان هنوز چشمگیر نشده بود از دست داد.
- تلاش حاکمان صرف تحکیم پایه‌های حکومت خود، افزودن بر خزانه از طریق غارت دسترنج مردم، اعطای امتیازات به وابستگان و خادمان خود، تأمین هزینه‌های گزاف دربار، سفرهای خارجی و تجمعات می‌شد.

آنچه صدمه جدی بر اقتصاد ایران وارد کرد:

- از دست دادن بخش‌های مهمی از سرزمین و منابع ایران، هزینه‌های شکست در جنگ، عهدنامه‌های ننگین و مبالغ جرمه‌های گزاف آنها، بی‌توجهی به سرمایه‌های انسانی و اجتماعی، سیاست‌های رکودی و انقباضی (افزایش بیش از حد مالیات)، نبودن برنامه‌ریزی و قانون‌گذاری اقتصادی، اعطای امتیازها به شرکت‌ها و کشورهای استعماری، تأسیس بانک‌های روسی و انگلیسی و سیل ورود کالاهای خارجی

ب) اقتصاد ایران از ۱۳۰۰ تا ۱۳۵۷:

- روند افول اقتصاد ایران با حکومت رضاخان و تشکیل سلسله پهلوی تشدید شد و تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی ادامه یافت.

ویژگی‌های این دوره:

- جدا شدن اقتصاد ایران از ابعاد هویتی، فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و دینی خود
- متکی شدن به بیرون از مرزها و قدرت‌های بزرگ

کارهایی که در این دوره انجام شد:

- ۱) ایجاد زمینه‌های قانونی و زیرساخت‌های مواصلاتی (۲) امنیت نسبی (۳) گسترش مدارس و دانشگاه‌ها و (۴) بهبود بهداشت

آنچه به بیماری اقتصاد افزود:

۱. تعدی حکومت پهلوی بر موقوفات و مالکیت‌های خصوصی و عمومی
۲. واگذاری منابع نفتی و معدنی به بیگانگان
۳. اجرای انقلاب سفید (که آخرین لطمه را بر بدنه کشاورزی و اقتصاد روستایی ایران زد)

ویژگی‌های نوسازی و توسعه ایران:

۱. به صورتی ظاهری و سطحی و با صنایع مونتاژ انجام شد

۲. درآمدهای نفتی هم با تبدیل ایران به بازار مصرفی کالاهای کشورهای پیشرفته، وابستگی دولت به آن

۳. غفلت از اقتصاد مردمی

ویژگی‌های مثبت اقتصاد ایران در این دوره:

۱. دولت حضوری گسترده در عرصه اقتصاد کشور داشت و توانست سازمان و تشکیلات خود را نوسازی کند

۲. نظام نوینی در مالیات‌گیری و بودجه‌بندی کشور پدید آمد

۳. برخی شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و انسانی بهبود یافت

- **نتایج افزایش درآمدهای نفتی:** «افزایش قدرت اقتصادی دولت» ← «دولت با هدف ایجاد توسعه نمایشی به اجرای طرح‌های عمرانی متعدد در کشور پرداخت» ← بخشی از درآمدهای نفتی کشور، صرف ساخت‌وساز شد و کارخانه‌ها و مؤسسات زیادی شکل گرفت ← دولت به عنوان کارفرمای بزرگ در عرصه اقتصاد مطرح شد.

پ) اقتصاد ایران بعد از پیروزی انقلاب اسلامی:

- آنچه مورد نظر امام خمینی(ره)، رهبر انقلاب اسلامی ایران و خواسته ملت بود در قانون اساسی کشور تجلی یافت و تصویری از خطوط کلی اقتصاد مطلوب ایرانی اسلامی نیز در آن درج شد.

دو خواسته مردم که قانون اساسی بر اساس آن تدوین شد:

۱. برچیده شدن روابط غلط اقتصادی در دوران رژیم سابق

۲. طراحی نظام اقتصادی - اجتماعی بر پایه اصول انسان ساز اسلام

اقتصاد در قانون اساسی

فصل چهارم قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، که شامل اصول **چهل و سوم تا پنجاه و پنجم** می‌شود با عنوان اقتصاد و امور مالی به مسائل اقتصادی کشور پرداخته و چارچوب کلی **نظام اقتصادی** مطلوب خود را ترسیم کرده است.

اصل تأمین اجتماعی در **اصل ۲۹** از اصول دیگری است که به طور مستقیم یا غیرمستقیم با مسائل و امور اقتصادی مرتبط است.

اقتصاد وسیله است نه هدف (مقدمه قانون اساسی)

در اسلام، اقتصاد وسیله است و از وسیله، انتظاری جز کارایی بهتر در راه وصول به هدف، نمی‌توان داشت.

اقتصاد مردمی و رد سلطه بیگانگان (اصل ۴۳)

محدوده فعالیت بخش‌های اقتصادی (اصل ۴۴)

نظام اقتصاد جمهوری اسلامی ایران بر پایه سه بخش دولتی، تعاونی و خصوصی با برنامه ریزی منظم و صحیح استوار است.

منابع مالی حکومت برای ایفای وظایف (اصل ۴۵)

ثروت‌های عمومی از قبیل زمین‌های رهاشده، ارث بدون وارث و اموال مجهول‌المالک و اموال عمومی در اختیار حکومت اسلامی است.

حقوق اقتصادی شهروندان (اصول ۴۶، ۴۷ و ۴۹)

بنیان‌های حقوق اقتصادی شهروندان و فعالان اقتصادی در اصل ۴۶ و ۴۷ تعیین شده است.

اصل ۴۶: «هر کس مالک حاصل کسب و کار مشروع خویش است».

اصل ۴۷: «مالکیت شخصی که از راه مشروع باشد محترم است».

اصل ۴۹: «مبارزه با ثروت اندوزی از روش‌های غیرقانونی و نامشروع و بازگرداندن ثروت‌های ناشی از این گونه اعمال».

عدالت منطقه‌ای و استانی (اصل ۴۸)

در بهره‌برداری از منابع طبیعی و استفاده از درآمدهای ملی در سطح استان‌ها و توزیع فعالیت‌های اقتصادی میان استان‌ها و مناطق مختلف کشور، باید تبعیض در کار نباشد.

توسعه پایدار و عدالت بین نسلی (اصل ۵۰)

حفاظت محیط زیست که نسل امروز و نسل‌های بعد باید در آن حیات اجتماعی رو به رشدی داشته باشند، وظیفه عمومی تلقی می‌گردد.

اقتصاد ایران در مسیر پیشرفت

نقش قوه‌های مختلف در پیشرفت کشورها:

قوه مجریه (دولت): با داشتن بودجه و سیاست گذاری و مقررات گذاری اقتصادی و مالی، نقش اساسی در برنامه ریزی اقتصادی دارند و وظیفه‌اش، اجرای قوانین و برنامه‌ها است.

قوه مقننه (مجلس): ریل‌گذاری قانونی، تأیید و تصویب برنامه‌ها

قوه قضائیه: برقراری نظم، سلامت، پیشگیری و برخورد با مفاسد و اقدامات غیرقانونی

دهه دوم انقلاب اسلامی:

- حل مشکلات اقتصادی برجای مانده از زمان پهلوی
- بازسازی خرابی‌های ناشی از جنگ
- دوره سازندگی اقتصادی شکل گرفت

دهه سوم انقلاب اسلامی:

- ادامه روند سازندگی اقتصادی
- به ثمر رسیدن بسیاری از طرح‌های اقتصادی و مولد
- تولید ناخالص ملی و درآمد سرانه کشور را بهبود یافت
- کاهش برخی فعالیت‌های غیرضروری دولت در اقتصاد و دادن آزادی عمل بیشتر به بخش خصوصی
- تشویق مردم به فعالیت هر چه بیشتر در عرصه اقتصاد (**سیاست کلی دولت**)
- جذب سرمایه‌گذاری خارجی
- افزایش کارایی و بهره‌وری در عرصه اقتصاد (**اصل ۴۴**)

دهه چهارم انقلاب اسلامی:

- **دهه عدالت و پیشرفت**
- با تأکید هوشمندانه مقام معظم رهبری از ابتدای دهه ۸۰، اقتصاد در اولویت مسائل کشور قرار گرفت.

• سند چشم انداز بیست ساله کشور، طرح شعارهای سال، ابلاغ بیش از سی سیاست کلی، تدوین سند نقشه جامع علمی کشور و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش و مطالبه تدوین الگوی اسلامی ایرانی پیشرفت

• **راهبرد سال:** در ابتدای هر سال با توجه به مهم ترین و اصلی ترین مسائل کشور، یک «راهبرد سال» به پیشنهاد نخبگان کشور و توسط مقام معظم رهبری تعیین می شود.

• **شعار سال:** شان دهنده گفتمان و راهبردی است که در آن سال از بیشترین اولویت برخوردار است. بیش از نیمی از شعارهای سال به «اقتصاد» مربوط است.

• **اقتصاد ایران در ۱۴۰۴ بر اساس سند ۲۰ ساله:** ۱. جایگاه اول اقتصادی در سطح منطقه آسیای جنوب غربی، ۲. ارتقای نسبی سطح درآمد سرانه، ۳. رسیدن به اشتغال کامل و...

• **تداوم پیشرفت اقتصادی:**

۱. ارتقای توان تولید به عنوان عنصر اساسی پیشرفت

۲. مقاوم سازی اقتصاد و آسیب ناپذیری آن از فشارها و تکانه های مختلف

*نکته: اقتصاد مقاومتی با اقتصاد ریاضتی یکسان نیست!

*نکته: اقتصاد مقاومتی، تضمین کننده عزت و پیشرفت کشور در بلندمدت و رفع کننده مشکلات جاری در کوتاه مدت است.

مولفه های اقتصاد مقاومتی:

(۱) درون زایی:

- «عوامل اصل تولید» در اقتصاد کشور به عنوان محرک اصلی پیشرفت باید از درون کشور نشأت بگیرد؛
- زیرا: اگر عوامل اصلی پیشرفت اقتصادی کشور به بیرون وابسته باشد در وضعیت بحرانی مثل تحریم دشمن عوامل اصلی پیشرفت کشور را محدود می سازد و کشور با مشکلات بسیاری روبه رو می گردد.
- سرمایه گذاری خارجی در صورتی می تواند به پیشرفت کشور کمک کند که عوامل داخلی تولید را تقویت کند.

(۲) برون گرایی و گسترش ارتباطات:

- **عامل تضمین رشد اقتصادی کشور:** صادرات تولیدات داخلی با ارزش افزوده، در سطح گسترده به کشورهای مختلف
- **نقش صادرات:** موجب مقاوم سازی اقتصاد کشور می شود.

• اولویت در صادرات: کشورهای همسایه، شرکای تجاری

(۳) پیشرو، مولد و فرصت‌ساز:

• عامل ماندگاری پیشرفت اقتصادی: خلق فرصت‌های جدید

• اساس خلق فرصت‌های جدید: قدرت تولید و انتخاب عرصه مناسب فرصت‌ساز

• افزایش قدرت تولید و انتخاب زنجیره‌های اقتصادی دارای مزیت باید به عنوان محور حرکت اقتصادی مورد توجه باشد.

(۴) مدیریت مصرف و بهره‌وری حداکثری:

• باید به برطرف کردن ضعف‌های درونی نیز بپردازد

• «قدرت تولیدی و پیشرفت اقتصادی» با «چگونگی استفاده از منابع و میزان بهره‌وری» ارتباط زیادی دارد.

(۵) اقتصاد دانش بنیان:

• دانش، منبعی درونی و پایان ناپذیر است.

• به هر میزان تولید کشور بر پایه دانش بنا شود، مقاومت اقتصادی بیشتر محقق می‌شود.

• به میزان بالاتر بودن سطح دانش در تولید کالاها و خدمات، ارزش افزوده آنها بیشتر، و درآمد بیشتری نصیب اقتصاد کشور می‌شود. (کاهش هزینه‌ها و افزایش درآمدهای ملی)

(۶) اقتصاد مردمی:

پیشرفت اقتصاد هر کشور در گروی پیشرفت اقتصادی آحاد مردم است.

رشد اقتصادی بیش از اینکه به رشد سرمایه‌های فیزیکی وابسته باشد، بهتر است به رشد توانمندی (سرمایه انسانی) و ارتقای قدرت تولیدی عموم مردم استوار گردد.

(۷) توزیع عادلانه ثروت و درآمد:

• علاوه بر در اختیار قرار دادن فرصت‌های برابر به منظور تولید برای عموم مردم یکپارچگی و توازن اقتصادی را ایجاد، و به حفظ پیشرفت اقتصادی کمک شایانی می‌کند.

(۸) مقاوم سازی در برابر فشارها و تهدیدات:

• اقتصاد کشور باید در صورت وارد شدن آسیب، توان برطرف کردن آن را در کوتاه‌ترین زمان ممکن داشته باشد و نه تنها در فشارها کمترین آسیب را متحمل شود بلکه تهدیدات اقتصادی را نیز به فرصت تبدیل کند.

• بحران‌ها و بیماری‌های اقتصادی کشورهای دیگر نیز در فضای بین‌المللی قابل انتقال به اقتصاد کشور است.

• اقتصاد کشور نیز باید در برابر فشارها و تهدیدات، تمهیدات لازم را بیندیشد.

(۹) توان تحریم شکنی:

- در اقتصاد بین الملل نمی توان وضعیتی را تصور کرد که هیچ تنشی برای کشور ایجاد نشود.
- آگاهی دشمنان از این توانایی موجب می شود که از تحریم اقتصادی دست بردارند.

(۱۰) کاهش اتکای بودجه و تراز تجاری به درآمدهای نفتی:

- تأکید بر اصلاح نظام مالیاتی، افزایش صادرات غیرنفتی و حرکت به سمت فروش فراورده های نفتی به جای نفت خام

توان، توان